

emcdda.europa.eu

Evaluation of 'national drug strategies' in Europe

EMCDDA 2004 selected issue

In EMCDDA 2004 Annual report on the state of the drugs problem in the European Union and Norway

1. válogatott téma

Az európai „nemzeti kábítószer-stratégiák” értékelése

A nemzeti kábítószer-stratégiák mérésének megközelítései

A közelmúltban sok ország dolgozott ki „nemzeti kábítószer-stratégiát”⁽¹⁴⁶⁾. Ebben a részben az ilyen stratégiák értékelésének terveire összpontosítunk, amely az első alkalommal vált lehetővé európai szinten a nemzeti fókuszpontok ez évi munkája alapján. Ez a munka segített egyértelművé tenni a „nemzeti kábítószer-stratégiák” értékelésének viszonyítási pontjait, amelyek nem mindig magától értetődők vagy egyértelműek.

Az európai „nemzeti kábítószer-stratégiák” értékelésére hozott intézkedéseket három fő tevékenységre lehet osztani: (1) megfigyelés, ami a kábítószer-jelenséggel, valamint a reagálással és beavatkozásokkal kapcsolatos adatok rutinszerű gyűjtését jelenti; (2) a megvalósítás értékelése, azaz a kezdeményezések megvalósítása és a kábítószer-stratégia által elképzelt források biztosítása által hozzáadott érték felbecsülése; és (3) a hatás értékelése (általában a hatásosság felbecsülésének nevezik), amely a kábítószer-jelenségre vonatkozó kimenetek (rövid távú effektusok) és a hatások⁽¹⁴⁷⁾ (hosszú távú effektusok) megítélése, amelyet (legalább részben) a nemzeti kábítószer-stratégia eredményezett (23. ábra)⁽¹⁴⁸⁾.

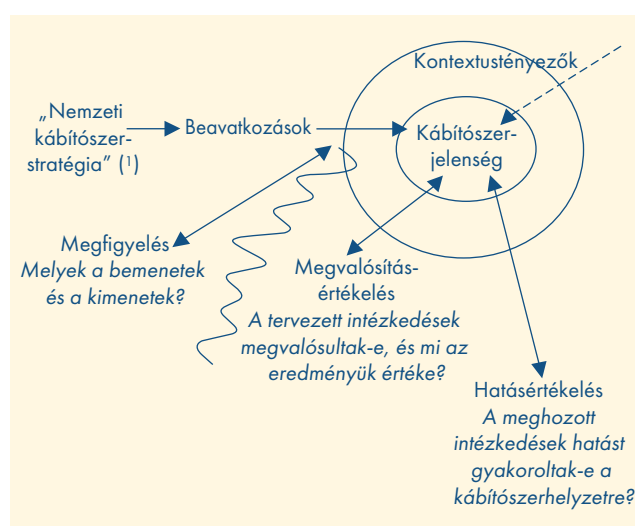
A fő különbség a nemzeti kábítószer-stratégia értékelésének megközelítésében olyan országok között van, amelyek megfigyelik (monitorozzák) a kábítószer-stratégiát, illetve amelyek a megvalósítás és/vagy a hatás értékelését végzik.

A megfigyelés és az értékelés koncepciói nem mindig különböztethetők meg egyértelműen a nemzeti kábítószer-stratégiákban, tehát fontos tudatában lenni a különbségüknek. A megfigyelés egy folyamatos és rendszerezett folyamat, amely rutinszerű kvantitatív és kvalitatív adatokat generál a kábítószer-jelenséggel és annak követésére foganatosított beavatkozásokkal kapcsolatosan. Rendszeres visszajelzést szolgáltat a megvalósítási tevékenységekről (a bemenetekről: milyen forrásokat költöttek; és a kimenetekről: milyen intézkedéseket valósítottak meg, milyen időintervallumban

és kik által). A megfigyelés azonban általában nem szolgáltat információt a stratégia hatásairól, sem válaszokat arról, hogy miért éri el vagy éppen miért nem éri el céljait egy adott tevékenység. Bár a megfigyelőrendszer gyakran képes információt szolgáltatni a kábítószer-jelenség különböző aspektusainak evolúciójáról és a jelenség elleni küzdelemben megvalósított intézkedésekről, azt azonban általában képtelen meghatározni, hogy ezek a változások vajon közvetlen következményei a megvalósított intézkedéseknek, vagy sem (okszerűség-tulajdonítás [causality imputation]).

Az okszerűség témáját és az egyéb összetett tudományos kérdéseket célozza meg az értékelés (5. táblázat), amelynek jelentése „a nyilvános beavatkozás értékének megítélése” (ebben az esetben a nemzeti kábítószer-stratégia) „kritériumokra” (lényegesség, hatásosság, hatás) és „explicit szabványokra (minőség, mennyiség) történő hivatkozással” (a definíció az Európai Bizottságtól származik, 1999), amely általában mélyreható

23. ábra: A „nemzeti kábítószer-stratégiák” értékelési szintjei

(1) A „kábítószer-stratégia” kifejezés magában foglalja a stratégiából származó bármely ekvivalens akciótervet is.

(146) Definíció: 1. fejezet, 17. oldal.

(147) Az egyszerűség kedvéért itt a „hatásértékelés” kifejezést használjuk mind a kimenetel, mind pedig a hatás értékelésére, ami pedig két egészen különböző tudományos gyakorlat, amelyet általában megkülönböztet a megfelelő szakirodalom.

(148) Egy átfogó értékelés magában foglalná a hatásosság értékelését is, amely széles körben méri a kimenetel és hatás eléréséhez szükséges költséget. Ezzel az aspektussal kapcsolatos adat azonban csak Spanyolországból áll rendelkezésre (l. alább).

5. táblázat: Általánosan használt értékelési kifejezések (strukturális akciókhoz tartozó értékelési módszerek)

Átfogó értékelés	A beavatkozás értékelése a maga teljességében
Koherencia	Annak mértéke, hogy a beavatkozási logika mennyire nem ellentmondásos/a beavatkozás mennyire nincs ellentmondásban a hasonló célú egyéb beavatkozásokkal
Lényegesség	Annak mértéke, hogy egy beavatkozás célkitűzései mennyire kapcsolatosak az érintett igényekkel, problémákkal és kérdésekkel
Konzisztencia	Annak mértéke, hogy mennyire maximalizálják/minimalizálják az egyéb gazdasági, szociális vagy környezetvédelmi politikára gyakorolt pozitív/negatív áthatást
Használhatóság	Annak mértéke, hogy mennyire felelnek meg a hatások az érintett igényeknek, problémáknak és kérdéseknek
Hatásosság	Annak mértéke, hogy mennyire érték el a kitűzött célokat
Hatékonyság	Annak mértéke, hogy a kívánt célok elérése elfogadható áron történt-e
Költséghatékonyság-elemzés	Értékelési eszköz a hatékonyságról hozott ítéletalkotáshoz
Költség-haszon elemzés	Értékelési eszköz a beavatkozás előnyeinek megítéléséhez a teljes érintett csoport szempontjából és a beavatkozás következményeihez rendelhető pénzbeli érték alapján
Kimenet	A beavatkozásra szánt pénzzel mit finanszíroztak, mit értek el (vagy konkrétizáltak)
Hatás	A közvetlen címzettek érintő következmények a beavatkozásban való részvételüket követően, vagy egy nyilvános létesítmény befejezését követően, vagy másként az esetleg nyertes vagy vesztes címzettek érintő közvetett következmény

Forrás: Európai Bizottság, 1999.

vizsgálatok elvégzését igényli. Az értékelés állandó összetevője tehát kétféle: (1) bizonyíték, amely jó minőségű, pl. tudományos módszerrel (megfigyelés és mélyreható vizsgálatok) gyűjtött adatokon alapul, és egy stratégia megvalósítása és a vizsgálat tárgyát képező jelenség változása közötti okszerűség létének bizonyítéka; (2) az elért hatás értékítélete, amelyet ténylegesen a döntéshozatalhoz kell kapcsolni.

A gyakorlatban az „értékelés” koncepciója elválaszthatatlanul kapcsolódik a „megfigyeléshez”, azonban, jóllehet néhány dokumentum a két kifejezést szinonimaként kezeli, szem előtt tartandó, hogy a megfigyelés nem azonos az értékeléssel (bár a megfigyelés bizonyosan részét képezi).

Az Egyesült Királyságban egy átfogó felülvizsgálat után, amely figyelembe vette a bizonyítékalapot, többek között a kínálat és kereslet komponenseinek az értékelését, 2002-ben kiadták a frissített nemzeti kábítószer-stratégiát. Ezt a nemzeti kábítószer-stratégiát „megfigyelik”, „követik”, „teljesítmény szempontjából irányítják”, azonban nem „értékelik” (az Egyesült Királyság nemzeti jelentése, 106. oldal). Norvégiában az új kábítószer- és alkohol-akcióterv célja egy olyan rendszer kifejlesztése, amely mérni tudja, hogy milyen mértékben teljesültek a terv meghatározó és alárendelt célkitűzései (norvég nemzeti jelentés, 65. oldal). Csehországban a 2001–2004-es nemzeti kábítószer-politikai stratégia célkitűzéseket és sikeresség-mutatókat, valamint a stratégia egyes pilléreinek hatékonyságát értékelő eszközöket definiál. A feladatok teljesítését rendszeresen

megfigyelik, azonban a stratégiát még nem értékelték szisztematikusan a meghatározott sikeresség-mutatók és a definiált értékelési eszközök szerint. Ennek egyik oka a külső értékelés jelentős költsége lehet (Csehország nemzeti jelentése, 114. oldal). Az új dán cselekvési terv szerint sok speciális tevékenységet folyamatos alapon „értékelnek” majd (Dánia nemzeti jelentése, 67. oldal). Magyarországon és Lengyelországban a nemzeti kábítószer-stratégiák a feladatok teljesülését követni képes rendszert ajánlanak (Reitox nemzeti jelentések), míg Szlovéniában eddig még semmilyen értékelést nem hajtottak végre, bár az új nemzeti stratégia „a megvalósítás rendszeres értékelését” helyezi kilátásba (Szlovénia nemzeti jelentése, 61. oldal). Litvániában a nemzeti kábítószer-stratégia (2004–2008) megvalósítását az „ország anyagi lehetőségei szerint” fogják végrehajtani (Litvánia nemzeti jelentése, 35. oldal). Észtországban az új nemzeti kábítószer-stratégia „magában foglalja a megfigyelési és értékelési komponenseket, és definiálja a teljesítménymutatókat” (Észtország nemzeti jelentése, 86. oldal).

Finnországban és Svédországban (Finnország nemzeti jelentése, 113. oldal; Svédország nemzeti jelentése, 75–76. oldal) a nemzeti kábítószer-stratégiák nagyobb hangsúlyt helyeznek a stratégia megvalósításának megfigyelésére, mint hatásának értékelésére. Svédországban a 2002-ben kinevezett kábítószer-koordinátor tartozik felelősséggel annak biztosításáért, hogy a nemzeti akcióterv nyomán követése megtörténjen (éves jelentések formájában). Finnországban is tervezetten a kutatás fektet le néhány mércét, amelyhez képest a

kábítószer-adminisztrátor megfigyeli és értékeli a tevékenységet. Luxemburg nemzeti fókuszpontja arról számol be, hogy a 2000–2004-es terv kimenete 2005-ben kerül értékelésre további és későbbi stratégiák kidolgozása érdekében (Luxemburg nemzeti jelentése, 94. oldal). Németországban a 2002-es Kábítószer és Addikció Cselekvési Terv első ízben tartalmaz kísérletet olyan operatív célpontok és kritériumok felállítására, amelyek a beavatkozások sikerének vagy kudarcának megállapítására használhatók (Németország nemzeti jelentése, 101. oldal), miközben Olaszországban a 2002–2004-es, hároméves program a megelőzés és társadalmi reintegráció értékelését mozdítja elő.

A nemzeti kábítószer-stratégia megvalósításának vagy hatásosságának értékelését prezentáló országok között van Görögország, Spanyolország, Franciaország, Írország és Portugália (6. táblázat). A spanyol és görög stratégiák a „hatásosság értékelésére” utalnak. Spanyolországban a kilencéves nemzeti stratégia a teljes és szektoronkénti megvalósítás időközi értékelésére szólít fel 2003-ban és 2008-ban. A cél „javítani a (kábitószer-) politika hatásosságát és hatékonyságát” (Spanyolország nemzeti jelentése, 85. oldal), a biztosított szolgáltatások mennyiségének és minőségének mérésével. Ehhez hasonlóan Görögországban, az új, 2002-es kábítószerrel kapcsolatos cselekvési terv utalást tesz a megvalósított politika összesített hatásosságának külső értékelésére, amely a jövőben valósulhatna meg európai uniós és nemzetközi mércék alapján (Görögország nemzeti jelentése, 110. oldal).

Franciaországban, Írországban és Portugáliában a nemzeti kábítószer-stratégiák összesített⁽¹⁴⁹⁾ és szektoronkénti értékelésre szólítanak fel, néhány esetben a hatásosságra vonatkozóan (Írország nemzeti jelentése). A kapott adatok azonban azt mutatják, hogy az eddigi értékelések tulajdonképpen inkább a megvalósítás szintjére vonatkoztak, mint a stratégia hatásosságára. Franciaországban a hároméves cselekvési terv, 1999–2002 értékelése (amelyet az Observatoire

Français des Drogues et des Toxicomanies [OFDT] hajtott végre 2000-től 2003-ig) tartalmazott egy „átfogó értékelést” és az öt legnagyobb prioritású program értékelését is⁽¹⁵⁰⁾. Az értékelés az átfogó kábítószeres helyzettel kapcsolatosan hozott intézkedések hatásának megítélésénél lezárult. Így lényegében a haladás értékelése volt, amiben a működési célok elérését értékelték. Írországban a nemzeti kábítószer-stratégia „2004 végéig a teljes keret hatékonyságának független értékelésére” szólít fel (nemzeti kábítószer-stratégia 2001–2008: Építés a tapasztalatokra, 111. oldal). Úgy tűnik azonban, hogy az értékelés nem tartalmazza a stratégia kábítószer-használati hatásának teljes értékelését, hanem inkább annak vizsgálatát, hogy milyen mértékben került megvalósításra a kábítószer-stratégia, és elérte-e stratégiai céljait. Portugáliában a kábítószer-stratégia a „globális és szektoronkénti megvalósítás külső független értékelését” vetíti előre (Portugália nemzeti jelentése, 65. oldal). Egy belső értékelési folyamatról is beszámolnak.

Azokban a tagállamokban, ahol nincsen szó szerint értett „nemzeti kábítószer-stratégia”, az átfogó értékelés kevés érdeklődést váltott ki az elmúlt néhány évben, még olyan országokban is, ahol van kultúrája specifikus kábítószer-projektek értékelésének. Hollandiában például, ahol a kutatás, a megfigyelés és az értékelés hagyományosan része a kábítószer-politikanak, egy új (2002-es) „kormányzati irányítási stratégia” arra törekszik, hogy az államigazgatási szervek (amelyek egészségvédelemmel és kábítószerrel foglalkoznak) teljesítményével kapcsolatosan adjon útmutatást (Hollandia nemzeti jelentése, 83–84. oldal). Ausztriában, bár a kábítószerrel kapcsolatos megfigyelés jelentősen fejlődött az elmúlt években, sem tartományi szintű (a Vorarlbergben végrehajtott előzetes értékeléseken kívül), sem átfogó kábítószer-politika nem volt értékelés tárgya (Ausztria nemzeti jelentése, 63. oldal). A többi országban (Ciprus, Lettország, Málta, Szlovákia, Bulgária, Románia és Törökország) nem áll elegendő mennyiségű információ

6. táblázat: Néhány nemzeti stratégia értékelésének sajátosságai

	„Nemzeti kábítószer-stratégia”	Az értékelés hatóköre	Az értékelés célja	Értékelési időszakok
Görögország	Cselekvési terv 2002–2006	Átfogó és specifikus	Hatásosság	Nincs
Spanyolország	Nemzeti kábítószer-stratégia, 2000–2008	Átfogó és specifikus	Hatásosság és hatékonyság	2003–2008
Franciaország	Hároméves terv a kábítószer ellen és a függőségek megelőzéséért, 1999–2001	Átfogó és specifikus	Megvalósítás	2002
Írország	Nemzeti kábítószer-stratégia, 2001–2008: „Építés a tapasztalatokra”	Átfogó és specifikus	Megvalósítás	2004–2008
Portugália	Nemzeti stratégia a kábítószer elleni küzdelemre, 1999; Cselekvési terv 2000–2004	Átfogó és specifikus	Megvalósítás	2004

⁽¹⁴⁹⁾ Átfogó értékelés: a beavatkozás értékelése a maga teljességében (5. táblázat).

⁽¹⁵⁰⁾ (1) Regionális megállapodások az egészségügyben és igazságszolgáltatásban, (2) minisztériumok közötti politika a professzionális képzésről, (3) regionális politikai programok az addikció megelőzésére, (4) aktívan elébe menő kísérletek a specializált létesítmények részéről az addiktív viselkedést mutató emberek általános gondozására, és (5) kockázatcsökkentő programok Párizs 18. kerületében.

rendelkezésre a nemzeti kábítószer-stratégiák (már ahol egyáltalán vannak) értékeléséről történő jelentéshez.

Értékelések: „előzetes”, „időközi” és „utólagos”

Az Európai Unió tevékenységértékelésének útmutatója (Európai Bizottság, 2003) az értékelések végrehajtásának négy fő okát azonosítja: (1) a beavatkozások megtervezéséhez történő hozzájárulás; (2) a beavatkozás minőségének javítása; (3) a források hatékony elosztásának segítése; (4) a beavatkozás eredményeinek jelentése (értsd: elszámoltathatóság). Ugyanez az útmutató az értékelés három stádiumát írja le: előzetes, időközi és utólagos.

Az előzetes értékelés végrehajtása a megvalósítás előtt történik, a cselekvés iránti igény felmérésére vagy egy alapvető vonal felállítására. Az előzetes értékelés a nemzeti kábítószer-stratégiák jelentéseiben szerepel a parlamenti bizottságok, kormányzati bizottságok vagy kormányzati osztályok által végzett felülvizsgálati folyamatként, amely számos nemzeti kábítószer-stratégiának (Belgium, Németország, Spanyolország, Írország, Portugália, Svédország) az alapját jelenti.

Időközi értékelésről a spanyol, az ír és a portugál nemzeti kábítószer-stratégiák számoltak be, mint a beavatkozások és célok „menet közbeni” kiigazításának eszközeiről. A „menet közbeni” kiigazítás nem korlátozódik azokra az országokra, amelyek rendes értékelési folyamattal rendelkeznek. Az ilyen értékelés alkalmazásáról olyan országokban is beszámolnak, amelyek megfigyelőrendszereket állítanak fel, ahol a jövőbeli akciók alakításához és igazításához nyújtanak segítséget megbízható információk szolgáltatásával. Ez inkább az értékelési tevékenységekre jellemző értékelést jelent. A megfigyelés és értékelés kifejezéseket ismételt felcserélhetően használják.

Az utólagos értékelés az egész beavatkozási időszakot öleli fel, általában főleg a beavatkozás végeredményére összpontosítva, azzal a céllal, hogy bemeneti adatokat szolgáltatson a jövőbeli beavatkozások számára. Ilyen tevékenységről Franciaországban számoltak be, ahol a francia cselekvési terv végső értékelésének célja az volt, hogy egy új kábítószer-stratégiai terv céljait és beavatkozásait vizsgálja felül, Spanyolországban, Írországban és Portugáliában pedig 2008-ra terveznek hasonló értékelést.

A kábítószerterületen az értékelési folyamat célja mindig a meglévő beavatkozások minőségének javítása és újak tervezése. Várható azonban, hogy amikor egyik kábítószer-stratégia követi a másikat, akkor az előzetes és utólagos értékelések összeolvadnak, és körkörös folyamatot eredményeznek, amelyben az elmúlt stratégia

24. ábra: Az értékelés mint ciklikus folyamat

(1) A „kábítószer-stratégia” kifejezés magában foglalja a stratégiából származó bármely ekvivalens akciótervet is.

végző eredménye a jövőbeli stratégia számára képez bemeneti adatokat (24. ábra).

Az értékelés résztvevői

A „nemzeti kábítószer-stratégiákban” foglalt másik kulcsfontosságú kérdés, hogy az értékeléssel megbízottak vajon a szervezet „belső” tagjai legyenek, vagy „külsősök”. Mindkettőre található példa, és mindkét típusnak vannak előnyei és hátrányai egyaránt.

A belső értékelők a struktúrák és a kommunikációs mechanizmusok szélesebb körű ismeretét nyújthatják, ismerik a szervezetet és a felülvizsgálat tárgyát, valamint azonnali hozzáféréssel rendelkeznek az adatforrásokhoz. Azonban esetleg indokolhatják, hogy miért fulladt kudarcba a célok elérése, és kevésbé hajlandóak olyan észrevételeket vagy változtatási javaslatokat tenni, amelyekre a szervezetet érintő fenyegetésként is lehet tekinteni. A külső értékelőknek ezzel szemben objektívabb és megbízhatóbb képet kell adniuk, mivel nem kapcsolódnak a szervezethez, azonban több nehézségük akadhat az információforrásokhoz való hozzáférésben, és annak veszélye is fennáll, hogy a megrendelőnek megelégedést próbálnak nyújtani olyan jó eredményekkel, amilyen jó egyáltalán elvárható. Ezenkívül a külső értékelők általában költségesek. Tehát választani kell egyfelől a helyzet jobb megértése és az információs objektivitás elérésének képessége, másfelől a nagyobb objektivitás és az értékelési szakértelem között.

A legtöbb tagállam „kevert” megközelítés mellett tör lándzsát: Írországban a nemzeti kábítószer-stratégia időközi értékelését külső konzulensekkel végeztetik el 2005-ben, egy szektorok közötti irányítócsoport irányítása alatt; Portugáliában a belső személyzet és külső konzulensek fogják elvégezni a 2000–2004-es cselekvési terv értékelését; Franciaországban pedig külső értékelők

és az OFDT belső személyzete hajtotta végre a hároméves akcióterv értékelésének különféle aspektusait.

Spanyolországban az időközi értékelést (2004) a Kábítószerügyi Nemzeti Terv (PNSD) személyzete éppen jelenleg hajtja végre, míg a görög terv külső értékelést igényel. Svédországban az Országos Közegészségügyi Intézet fogja értékelni a közegészségügyi politikát sokféle életvezetési változó mérésével. Egyik célja a politikának (11. számú), hogy csökkentse a dohányzást és az alkohol használatát, tiltott kábítószerektől és doppingtól mentes társadalmat hozzon létre, és csökkentse a túlzásba vitt szerencsejáték káros hatásait.

Minden országban, ahol értékelési folyamatot hajtottak végre, úgy tűnik, hogy a nemzeti koordinációs hivatal az a hatóság, amely felelős az értékelési folyamat megszervezéséért és végrehajtásáért: Franciaországban a Minisztériumközi Misszió (MILDT), Spanyolországban a PNSD, Portugáliában a Kábítószerért és a Kábítószerfüggőségért Felelős Intézet (IDT), Írországban a Kábítószerügyi Igazgatóság, Svédországban a Kábítószerügyi Koordinációs Hivatal és Belgiumban, ahogyan ezt a 2001-es belga „stratégiában” kihírdették, az Általános Kábítószerügyi Egység, amikor működésbe lép. Ezek a hivatalok belül a kábítószer-megfigyelő központok – amelyek általában azonosak a Reitox nemzeti fókuszpontokkal – felelősek az értékeléshez szükséges információ- és adatszolgáltatásért, valamint néha műszaki értelemben is felelősek az értékelésért.

Célok és mutatók

Gyakran felmerül a kérdés, hogy milyen mértékben lehet mérni a „nemzeti kábítószer-stratégia” eredményeként megvalósított intézkedések hatását. Valójában mind a nemzetközi, mind pedig a „nemzeti kábítószer-stratégiák” meglehetősen „általános célokra” hivatkoznak. Ilyen például „a kábítószer-használókat fenyegető veszélyek csökkentése”, „a kábítószermentes társadalom létrehozásának célja”; vagy „operatív célokra”, pl. „a kezelési pontok számának növelésére” vagy „kábítószerügyi koordinációs hivatal felállítására” hivatkoznak. Mind az „általános”, mind pedig az „operatív” célok javára válhat a specifikus célok meghatározása. Az előbbiek fontos alapját képezik a nemzeti kábítószer-politikának, és megjelölnek egy irányt, azonban ezeket nehéz mérni; az utóbbiak pedig a kvalitatív és kvantitatív kezdeményezések végrehajtására utalnak, azzal a következménnyel, hogy ezeket könnyebben lehet mérni.

A szakértők és szakemberek arra figyelmeztetnek, hogy egy stratégia tudományos értékeléséhez világos, egyértelmű és mérhető módon kell meghatározni a célokat, megkülönböztetve, azonban összekapcsolva az „általános” és „operatív” célokat. Az „operatív célokra” ténylegesen

úgy kell tekinteni, mint az „általános célok” megerősítésére. Ezután kell felállítani a célkitűzések elérését mérő teljesítménymutatókat. Jelenleg csak néhány nemzeti kábítószer-stratégiát lehet ebbe a kategóriába sorolni.

Hatékonyság

Néhány nemzeti stratégia említést tesz költség/haszon vagy költség-hatékonyság-elemzésről, a spanyol stratégia kivételével, amely kimondja, hogy a nemzeti stratégia elemzése egyben a nyilvános politika hatékonyságát is megpróbálja mérni. Bár a költségvetés és a költség a közigazgatás ügye, a kábítószer területén (amint azt a legutolsó éves jelentés megállapította, KKEM, 2003b) általában az ismeretek hiánya a területen történő közérdekű beavatkozások globális költségével kapcsolatosan. Az ilyen elemzéseket általában mellékesnek tekintik, és csak néhány kutatási tevékenységben kapnak helyet.

Az értékelés kényszerei

A tudományos közösségen belül elfogadott, hogy nagyon nehéz meghatározni a kábítószer-politika hatásosságát vagy hatástalanságát. Szakértők és szakemberek figyelmeztetnek a kábítószer-politika hatásértékelésével kapcsolatos nehézségekre: az „összetettségi szinteket” és az „okok és hatások összekapcsolódásainak sokaságát” figyelembe kell venni. Nehéz a kábítószer-politika és annak eredménye és a hatás közötti oksági kapcsolatot detektálni, a mérni tervezett beavatkozások és hatások sokfélesége miatt, valamint a valóságot (pl. társadalmi-gazdasági feltételek, szubkultúrák) befolyásoló lehetséges külső tényezők (megtévesztő tényezők) miatt is. Néhány kutatás arra utal, hogy a kábítószer-jelenség inkább a viselkedési és társadalmi tényezőkön múlik, mint a politikai beavatkozásokon.

Ezenkívül a kábítószer-használat tiltott jellege komoly akadálya lehet az adatgyűjtésnek – amely bármely értékelési folyamat alapvető eszköze –, és emiatt a kábítószer-jelenség számos fontos aspektusa felderítetlen maradhat. Így a kábítószerügyi beavatkozás területén az értékelést nagyon óvatosan kell kigondolni, eredményeit óvatosan kell értelmezni.

Következtetés

A megvizsgált adatokból kiindulva úgy tűnik, hogy a „nemzeti kábítószer-stratégiák” általában az értékelést a megvalósítás – a fejlődés, az eredmények vagy kudarcok – méréseként értik, és végül valamilyen ítéletet formálnak azokról, ahelyett hogy a teljes kábítószeres helyzetre gyakorolt hatást értékelnék. Ez fontos következtetés. A legtöbb ország, amely már sok évtizede néz szembe a kábítószer-problémával, most képes (vagy szándékozik)

alapot vetni – a megfigyelőrendszeren keresztül – a kábítószer-jelenség, valamint az erőfeszítések hatásának méréséhez. Így a kábítószer-politika sokkal inkább elszámoltathatónak tekinthető, mint bármikor korábban, ami maga is egy fontos eredmény.

Néhány ország továbblépett, és bejelentette, hogy a megfigyelőrendszerek fejlesztése mellett a „nemzeti kábítószer-stratégia” megvalósításának értékelését is végrehajtja, ami alatt a teljes stratégia vagy annak egy része érdemességét vagy egyéb tulajdonságát értékelő tudományos tanulmányt értenek. Eddig azonban nem látszik semmi jele az egész nemzeti kábítószer-stratégiával kapcsolatos hatás tudományos értékelésének.

Általában azok az országok, amelyek strukturáltabb megközelítést alkalmaznak a kábítószer-stratégia terén, azaz amelyek írott, céltudatos és átfogó „nemzeti kábítószer-stratégiával”, egy nemzeti koordinátorral és stabil megfigyelőrendszerrel működő központi koordinációs mechanizmussal rendelkeznek, kifinomultabb értékelési rendszerről számolnak be (25. ábra). Úgy tűnik, hogy a strukturált megközelítés léte, önmagában a pénzügyi és politikai elkötelezettség, előfeltétele a nemzeti kábítószer-stratégia fejlettebb értékelési megközelítésének. Ezt a hipotézist természetesen további kutatásoknak meg kell erősíteniük.

A megfigyelés és az értékelés kultúrájának terjedése hozzáadódik az Európai Unióban lévő kábítószer-problémával kapcsolatos tudáshoz, és ennek következtében az ajtó nyitva áll a jobban informált döntések előtt. A jelenlegi kábítószer-stratégiák már komolyan elismerik az értékelést az elszámoltathatóság,

a teljesítmény és a pénzügyi megalapozottság kritikus összetevőjeként. A kábítószer-területén számos projekt és speciális beavatkozás tartalmaz egy értékelési összetevőt, és amennyiben minden nagyobb kábítószer-politikai beavatkozásra kiterjed, ez fokozatosan hozzá fog járulni az európai nemzeti kábítószer-stratégiák hatékonyságának méréséhez.

25. ábra: A strukturált kábítószer-politikai megközelítés fő sajátosságai

